

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بحث ما درباره هفتمین از مفطرات صوم یعنی الارتماس فی الماء بود ، روایاتی که در این رابطه وجود داشت خواندیم و اقوال مختلف موجود در مسئله هم به عرضتان رسید ، عرض کردیم که ۶ خبر داریم که مشتملند بر نهی از رمس الرأس فی الماء و نهی در اجزاء و شرایط عبادات و معاملات مقتضی فساد آنها می باشد بنابراین اخبار ششگانه ای که خواندیم که پنج تا از آنها سنداً صحیح بودند دلالت داشتند بر این که شارع مقدس نهی کرده است از اینکه صائم سرش را زیر آب فروبرد و ظاهر نهی هم این است که این کار مانع صحت است یعنی ارشاد برفساد است و دال بر فساد صوم می باشد و بعلاوه دلیل منحصر در این اخبار ششگانه نبود بلکه اولاً در صحیح محمد بن مسلم ارتماس فی الماء در ردیف طعام و شراب و نساء قرار داده شده بود یعنی همانطوریکه طعام و شراب و نساء موجب بطلان صوم می شوند ارتماس فی الماء هم موجب بطلان صوم می شود که این روایت خبر ۱ از باب ۱ از ابواب مایمسک عنه الصائم بود و همچنین در روایت خصال که مفطرات را می شمرد رمس الرأس فی الماء را جزء مفطرات شمرده بود که این روایت هم خبر ۶ از باب ۲ از ابواب مایمسک عنه الصائم بود ، خلاصه دیروز ما از این روایات استفاده کردیم که حرمت رمس الرأس فی الماء فقط حرمت تکلیفی نیست بلکه حرمتش وضعی است که موجب فساد صوم می شود این قول مشهور در مسئله می باشد ، این خلاصه بحث دیروز بود که به عرضتان رسید ، البته مسئله به این سادگی نیست بلکه به اندازه ای پیچیده است که امام رضوان الله علیه هم در تحریر الوسيله و هم در حاشیه عروة فرموده اند ؛ علی الأحوط (وجوبی) ارتماس فی الماء مبطل صوم می باشد و دیگر فتوی نداده اند از اینجا معلوم می شود که در نظر ایشان مسئله ثابت نشده است که بخواهد فتوی صریح به بطلان صوم توسط ارتماس فی الماء بدهد .

خوب همانطور که عرض کردیم در مقابل این اخبار و قول مشهور چند مطلب وجود دارد ، اول اینکه در خبر موثقه اسحاق بن عمار که خبر ۱ از باب ۶ از ابواب مایمسک عنه الصائم می باشد آمده است که اگر کسی سر زیر آب برد لاقضاء یعنی روزه اش قضاء ندارد و لازمه لاقضاء این است که روزه اش صحیح باشد بنابراین این خبر در مقابل آنچه که ما دیروز و امروز عرض کردیم قرار می گیرد و این خبر باعث ایجاد اقوال مختلف در مسئله شده است ، خبر این است : « محمد بن

الحسن باسناده عن سعد ، عن عمران بن موسى ، عن محمد بن الحسين ، عن عبدالله بن جبلة ، عن إسحاق بن عمار قال : قلت لأبي عبدالله (ع) رجل صائم ارتمس فی الماء متعمداً ، علیه قضاء ذلك اليوم؟ قال : ليس علیه قضاؤه ولا يعودن» . گفتیم که عبدالله بن جبلة و اسحاق موثق هستند ولی هردو فطحی المذهب اند ، این خبر دلالت دارد بر اینکه روزه باطل نیست و با مطالبی که تا به حالا عرض کردیم معارضه می کند و علی الظاهر جمع دلالتی بین این اخبار ممکن نیست زیرا جمع دلالتی در جایی است که عام و خاصی باشد و یا مطلق و مقید و یا ظاهر و أظهر و یا نص و ظاهری باشد که در این طور جاها ما اول سعی می کنیم که جمع دلالتی انجام بدهیم اما اگر تعارض تباینی وجود داشته باشد دیگر نمی توانیم جمع دلالتی کنیم که در اینجا همینطور می باشد . خوب به نظر ما می رسد که این خبر باید حمل بر تقیه شود زیرا عامه گفته اند که ارتماس فی الماء روزه را باطل نمی کند و از طرفی در اخبار علاجیه به ما راه نشان داده اند ، شیخ انصاری (ره) در آخر رسائل اخبار علاجیه را ذکر کرده که یکی از آنها خبر ابن ابی جمهور أحسانی است که در کتاب عوالی اللالی گفته علامه این خبر را ذکر کرده در حالی که ما در کتاب علامه این خبر را پیدا نمی کنیم اما خبری می باشد که مشهور به آن عمل کرده اند ، خبر این است : « قال : سألت أبا جعفر (ع) فقلت : جعلت فداک ، یأتی عنکم الخبران و الحدیثان المتعارضان فبأیهما أخذ؟ فقال : یا زراره ، خذ بما اشتهر بین اصحابک و دع الشاذَّ النادر . فقلت : یا سیدی ، إنهما معا مشهوران مأثوران عنکم . فقال : خذ بما یقول أعدلهما عندک و أوثقهما فی نفسک . فقلت : إنهما معا عدلان مرضیان موثقان . فقال : انظر ما وافق منهما العامة ، فاتركه و خذ بما خالف ؛ فإن الحق فیما خالفهم» . این خبر به ما می گوید که از دو جهت ما باید به دسته اول (اخبار ششگانه) از اخباری که خواندیم عمل کنیم ، یکی از این جهت که خوب درست است که اسحاق بن عمار موثق است ولی در آن اخبار دیگر اصدق و اعدل وجود دارد و یکی از مرجحات هم همین است که اگر دو خبر جامع شرایط حجیت باشند ولی از جهت سند دسته ای باشند که اوثق و اعدل و اصدق باشند باید آنها را أخذ کنیم که خوب در اینجا هم همین طور است چرا که روات اخبار ششگانه ای که خواندیم از رجال بزرگ روایت بودند مثل حریز و محمد بن مسلم و امثال اینها که در مقایسه با اسحاق بن عمار قطعاً اینها اعدل و اصدق و اوثق هستند فلذا دسته اول (اخبار ششگانه) رجحان دارند . اما وجه دوم این است که خبر اسحاق بن عمار مطابق با عامه می باشد و در سه روایت از روایات علاجیه که

مایمسک عنه الصائم می باشد ، خبر این است : « و باسناده عن علی بن الحسن بن فضال ، عن محمد بن عبدالله ، عن عبدالله ابن سنان ، عن أبی عبدالله (ع) قال : یکره للصائم أن یرتمس فی الماء » طبق این روایت اخبار ناهیه را حمل بر کراهت کرده اند و از طرفی هم خبر اسحاق بن عمار می گوید روزه اش صحیح است ، بنابراین بین خبر عبدالله بن سنان که می گوید مکروه است و بین موثقه اسحاق بن عمار که می گوید روزه اش صحیح است و بین اخبار ناهیه جمع کرده اند . خوب ما در جواب عرض می کنیم که اگر فقط همان اخبار ناهیه بود نهی را حمل بر کراهت می کردیم و تا حدی درست بود اما ما دو خبر دیگر هم داریم یکی خبر خصال است (خبر ۶ از باب ۲) که می گوید روزه باطل است و رمس الرأس فی الماء را در ردیف اکل و شرب و جماع قرار داده است و دیگری خبر صحیحه محمد بن مسلم است (خبر ۱ از باب ۱) که می گفت چند چیز به روزه ضرر می رساند من جمله ارتماس فی الماء ، بنابراین اخبار منحصر در اخبار ناهیه نیستند که ما حمل بر کراهت کنیم بلکه این دو خبر که عرض کردیم هم وجود دارد ، بعلاوه کراهت در اصطلاح ما در مقابل حرام قرار می گیرد ولی در قرآن و روایات ما کراهت معنی عامی دارد و کراهت یعنی چیزی که انسان نمی پسندد مثلاً در قرآن آمده است : « کره علیکم الفسوق والعصیان » بنابراین کراهت در قرآن و روایات ما اعم است فلذا در اینجا هم اشکالی ندارد که یکره را حمل بر حرمت کنیم زیرا کراهت یعنی چیزی که انسان نمی پسندد و ناپسند است اعم از حرام و کراهت اصطلاحی و صاحب جواهر هم همین جواب را داده است ، بنابراین اصل موضوع برای ما روشن شد که یکی از چیزهایی که روزه را باطل می کند ارتماس فی الماء می باشد .

خوب بحث دیگری که مطرح است این است که آیا در رمس الرأس فی الماء که روزه را باطل می کند همه بدن باید زیر آب باشد یا اینکه اگر فقط سرش باشد صدق ارتماس فی الماء را می کند ؟ صاحب عروه می فرماید که اگر تنها سرش را زیر آب ببرد کافی است ، و وقتی ما به لغت مراجعه می کنیم می بینیم که رمس یعنی سر زیر آب فرو بردن که این اعم از آن است که سایر اعضای بدن هم زیر آب باشد یا نباشد ، و فرقی هم نمی کند که انسان سرش را دفعهً یا تدریجاً به زیر آب فرو ببرد یعنی ملاک این است که تمام سرش در یک لحظه زیر آب قرار بگیرد سری که منافذ دارد ؟ بعضی ها گفته اند که چون ممکن است از این منافذ آب به داخل بدن برود ولی صاحب جواهر می گوید اگر کسی حرمت را تعلیل کند اجتهاد در مقابل نص می باشد بر خلاف سنی ها که

شیخ در رسائل مطرح می کند که یکی از آنها را ما خواندیم آمده است که : « خذ بما خالف العامة فإن الحق فیما خالفهم » ، پس این دو مرجح برای اخبار ششگانه نسبت به موثقه اسحاق بن عمار وجود دارد بنابراین اگر دسته اول از اخبار (اخبار ششگانه) را أخذ کنیم اقتضا می کند که ارتماس فی الماء حرام و جزء مفطرات صوم باشد .

خوب این مطلبی که عرض شد نظر بنده بود ولی عده ای هم این مرجحات را لحاظ نکرده اند و خبر را هم حمل بر تقیه نکرده اند به همین خاطر ناچاراً گفته اند که بین آنها تعارض وجود دارد فلذا راه دیگری را در پیش گرفته اند و آن این است که آن اخبار ششگانه

ناهی از رمس الرأس فی الماء را به قرینه موثقه اسحاق بن عمار که نافی قضاء بود حمل کرده اند بر حرمت تکلیفیه و گفته اند که اگر بگوئیم رمس الرأس فی الماء روزه را باطل می کند که خوب باید قضا داشته باشد در حالی که موثقه اسحاق می گوید که قضا ندارد فلذا می گوئیم که رمس الرأس فی الماء روزه را باطل نمی کند بلکه فقط حرمت تکلیفی تبعیدی محض دارد مثل اینکه بر صائم حرام است که دروغ بگوید و غیبت کند و این مطلب را علامه در تذکره و منتهی و مختلف و همچنین محقق در معتبر هم ذکر کرده اند . خوب ما در جواب اینها عرض می کنیم که اولاً حمل کردن شش خبر ناهیه که ارتباط با صوم دارد بر حرمت تکلیفیه محضه مثل حرمت دروغ و غیبت صحیح نیست و خلاف ظاهر این روایات می باشد در روایات از صائم سؤال شده پس مسئله مربوط به صومش می باشد همانطوری که اگر از مصلی سؤال شود و امام مطلبی را بفرماید به صلاتش مربوط می شود بنابراین ظاهر اخبار این است که حرمت تکلیفیه تبعیدیه محضه نیست بلکه این کار به صومش ضرر می رساند و موجب فسادش می شود زیرا با صومش ارتباط دارد یعنی موجب فسادش می شود . ثانیاً اخبار منحصر در این شش خبر نیست بلکه در خبر محمد بن مسلم که خواندیم رمس رأس فی الماء را در ردیف طعام و شراب ذکر کرده بود و همچنین در خبر خصال گفته شد که رمس الرأس فی الماء مفطر و مبطل صوم می باشد بنابراین این جمع و این حمل که بگوئیم مراد حرمت تکلیفی محض است صحیح نمی باشد و ما آن را قبول نداریم .

خوب عده ای دیگر من جمله سید مرتضی فی أحد قولیه و آقای حکیم در مستمسک گفته اند که این اخبار ناهیه را بر کراهت حمل می کنیم نه بر حرمت تکلیفیه محضه که گفتیم پس اگر کسی سر در زیر آب کرد روزه اش صحیح است و فقط کار مکروهی انجام داده است و دلیل این طایفه از فقها که به آن استشهاد کرده اند خبر ۹ از باب ۳ از ابواب

استحسانات و قیاسات زیادی در مسائل مختلف دارند که بقیه اش بماند

برای جلسه بعد . . .

و الحمد لله رب العالمین اولاً و آخراً و صلی الله علی

محمد و آله الطاهیرین